

Opintie vei itään

Pentti Stranius (toim.):
*Olemattoman kokeneet. Muistelmia suomalais-
opiskelijoiden Neuvostoliitto-vuosilta.*
272 s. Kirjokansi 2024.

Noin viisi ja puolituhatta suomalaismuuta opiskeli Neuvostoliitossa 1970–1990-luvuilla. Tavallisimmat opiskelupaikkakunnat olivat Leningrad, Moskova, Kiova ja Minsk, mutta eksoottisempiakin yksityistapauksia löytyy Vitebskistä Rostoviin.

Opiskelijasiirtolaisuuden kokenut Kannuksessa syntynyt Joensuun yliopiston lisensiaatti **Pentti Stranius** on toimittanut aiheesta kokoomateoksen, jossa kaksikymmentä nyt jo eläkeikäistä suomalaista muistelee nuoruuttaan. Ryhtiä teokselle antaa vissi yhteismitallisuus, kaikki saivat vastaustensa rungoksi kyselykaavakkeen, johon vapaasti, omin sanoin ja usein lennokkaastikin vastaavat.

Monikansallinen Neuvostoliitto tarjosi kansainvälisyyskasvatusta toiminta- ja havaintomenetelmällä. Ennen kaikkea piti oppia venäjää, ja kaikesta päätellen se sujui tehokkaasti. Lisäksi tutustuttiin Neuvostoliiton muihin kansallisuuksiin opiskelemalla esimerkiksi Ukrainassa tai Valkovenäjällä ja kaikissa paikoissa tuntemalla vielä muualta Neuvostoliitosta saapuvia. Tämän lisäksi olivat toiset ulkomaalaiset, joita tuli ennen kaikkea Euroopan sosialistimaista sekä kehitysmaista ympäri maailmaa: erityisesti Algeriasta, Kuubasta ja Afganistanista. Moni opiskelija matkusteli lomillaan ympäri Neuvostoliittoa.

Opiskelu oli tehokasta ja koulumaista, tentit yleensä suullisia. Muistelijat kertovat kiehtovia tarinoita arjesta, jossa aina ei kaikki toiminut mutta kaikki aina järjestyi. Ei välttämättä edes rahalla, vaan myös puhumalla; kiistatilanteissa eduksi oli saada tuekseen joku tomera täti. Neuvostoarjesta Stranius kirjoittaa: ”Pääosin yhteiskuntaelämä oli julkista, läpeensä valtiollistettua ja yksityisyyden

Tiettyä rohkeutta lähtijä tarvitsi, ja toki nämä ovat menestyneiden tarinoita, mutta varsin harva keskeytti opintonsa.

sfääri pikkuporvarillisessa paitsiossa ellei puoluevaltion kontrollissa. Pitää muistaa, että monelle tällainen elämä oli myös erittäin turvallista, rauhallista ja ennustettavaa.”

Opiskelu Neuvostoliitossa oli ilmaista, mikä ei ollut pikkujuttu Suomen syrjäseutujen työläiskodeista lähteille, kuten kertomukset osoittavat. **Päivi Kangas** meni Kittilästä Minskiin ja **Jorma Yli-Länttä** Ullavasta Leningradiin – vain pari esimerkkiä mainitakseni. Oppiaineita oli lääketieteestä teatteritaiteeseen ja hitsauksesta kirjallisuustieteeseen. Tiettyä rohkeutta lähtijä tarvitsi, ja toki nämä ovat menestyneiden tarinoita, mutta varsin harva keskeytti opintonsa. Joillekuille tuotti alkoholi ongelmia, toisille

koti-ikävä, kolmansille vasta kova ikävä tulikin, kun valmistuivat ja piti palata tutuiksi tulleista maisemista ja ystävyyskista Suomeen.

Erityispiirteensä mainittakoon, että yllättävän moni löysi opiskeluympäristöstään seurustelukumppanin, jopa aviopuolison. Eipä tule esiin eroottisen alisuoriutujan tarinaa, jossa valitettaisiin, ettei koskaan viuhka käynyt.

Kerran opinnot loppuivat; opiskelija oli nyt *vypusknik*, päästökäs. Oma lukunsa oli kotiutuminen Suomeen. Aivan heti ei ainakaan vastaavia töitä löytynyt, mutta yleensä lopulta kyllä. Erityisen suuria ennakkoluuloja työnantajat eivät neuvostotodistuksia kohtaan tunneet. Paitsi Pentti Straniuksen tapauksessa. Hänet oli jo valittu töihin Suomen Valtakunnan Urheiluliittoon (SVUL), kun tuli tietoon, että taidot olikin hankittu Leningradissa. SVUL perui lupauksensa, mikä puolestaan johti liiton joutumiseen haku- saartoon.

Muissakin sosialistisissa maissa opiskeltiin, ehkä kielisyydestä erityisesti Saksan Demokraattisessa Tasavallassa. Liiteosassa näitä kokemuksia vertailun vuoksi muistelevat oululaiset **Jouko Jokisalo** ja **Eero Suvilehto**. Mielenkiintoista olisi joskus tартtua kirjaan, jossa kerrottaisiin Suomessa opiskelleiden ja sitten kotimaihinsa palanneiden ulkomaisten kokemuksista maassamme. ■

HANNU NIKLANDER

Runoilija henkeen ja vereen **Ilmari Kiannon** (1874–1970) piti tulla; olkoonkin, että esikoisteos *Väärällä uralla* (1896) oli proosaa. Sitten tuli nuoruuden runoja keväisen tulvan tavoin usean kokoelman verran. Kianto kirjoitti likimain elämänsä loppuun saakka runoja, vaikka ei niitä juuri julkaissut. Lukuisat säveltäjät – **Jean Sibelius**, **Oskar Merikanto**, **Kai Chydenius** jne. – ovat säveltäneet Kiannon runoja, ja näin ne ovat jääneet elämään: ”Sydänmaan lammella”, ”Revontulet”, ”Soipa kieli”.

Suomussalmen Karhulan pappilassa asui 1800-luvun lopulla runoileva pappisperhe esikuvanaan äitiruustinna **Cecilia**, joka kirjoitti runoihin tuntojaan ja tunnelmiaan. Jopa hänen kirjeensä olivat usein runomuotoisia. Pappilan koko kahdeksanpäinen lapsilauma kirjoitti runoja, joita syntyi mitä erilaisimmista asioista ja tilanteista.

Ilmari Kianto oli valtavan tuottelias kirjailija, joka noudatti läpi elämänsä Oulun lukioaikana omaksumaansa periaatetta: *nulla dies sine linea* – ei päivää ilman piirtoa. Hän on yksi kirjallisuushistoriamme ahkerimpia kirjeiden kirjoittajia: noin kymmentuhatta kirjettä eivät ole mitään muuta-man rivin sutaisuja vaan usein pitkiä ja perusteellisesti asioita käsitteleviä.

Kianto runollisena arjessa ja juhlassa

Raija-Liisa Kianto (toim.):
Ilmari Kiannon Tilannerunot.
270 s. Väyläkirjat 2024.

Kiannon runogeeni sykki erityisesti tilannerunoina. Näitä runoja on koonnut vuosikymmenien ajan Ikin nuorin tytär **Raija-Liisa Kianto**, joka on julkaissut laajan, liki kolmesataasi-vuosen *Tilannerunot*-kokoelman. Runojen runsauden vuoksi ne on sijoitettu tiiviisti kahdelle palstalle, mutta ahtauden tuntu on kuitenkin vältetty.

Kianto kirjoitti juhlarunoja lausuttavaksi isänmaallisissa

Runot kertovat kirjailijan elämää peittelemättömyyden omin tunteuksin.

tilaisuuksissa, talojen tai teiden vihkiäisissä, vuosijuhlissa, häissä, hautajaissa ja erilaisissa yleisötilaisuuksissa. Jos hän ei itse päässyt paikan päälle lausumaan, hän lähetti niitä postitse. Käyntikorttina hän myös jätti runoja kiitokseksi ystävien ja majapaikkojen vieraskirjoihin.

Oma suku oli Kiannolle tärkeä, ja niinpä hän mieluusti esitti runojaan suvun kokouksissa. Kainuu kotiseutuna oli rakas ja ylistävin säkein hän ilmaisi kiitollisuutensa: *”Me elämme täällä kuin unten tarhoissa/ ikitoivon ja pettymysten välimailla.”* Korpikirjailijalta lähti myös eri tahoille kerjuurunoja, kun kampeista oli nuusa. Kurikan Lakkitehdasta hän

lähestyi vienoin sanoin: *”Talvi näet täysi vielä on meillä./ kinokset kieppuvat kirkkotiellä./ Kurikka jos lakkinsa lahjoittaa./ Ryy-syrannan tekijää se lohduttaa.”* Mutta kitkerää tekstiä syntyi hammastohtorille, kun teko-hampaat eivät olleet sopivat: *”Ne tekohampaat on helkkarin pahat:/ leikkaavat leukoja, saakelin sahat!/ En niitä suussani ilkeä pitää./ jotenka niillä ei virkaa oo mitään!”*

Tilannerunoja on 1800-luvun lopusta aina 1960-luvulle saakka. Runot kertovat kirjailijan elämää peittelemättömyyden omin tunteuksin. Ne tuovat myös kolme tuoretta näkökulmaa Kiannon kirjailijakuvaan: usko sisäisenä, jännitteisenä voimana; huumori kattavana leikkisyytenä; sekä poliittisesti kantaaottavat runot. Poliittikka liittyi erityisesti sortovuosiin, joista Kianto runoili enemmän ja vähemmän metaforisesti. Hän osallistui aktiivisesti Suomen itsenäistymistäisteluun valaen uskoa Venäjän sorron alla elävään kansaan.

Kirjallisesti runot ovat karheita ja osin viimeistelemättömiä, mutta ne antavat oivallisen kuvan Kiannon kirjailijapersoonasta. Aika, historia, ja ajankuva tulevat näissä runoissa kirkaasti esille. Tilannesidonnaiset ajankuvat, kasuaalirunot kasvavat tarinoiksi elämän pienistä ja suurista todellisuuksista. ■

RISTO KORMILAINEN

KALTION YSTÄVÄT
TOIVOTTAVAT
HYVÄÄ JOULUA